



KANSALLINEN  
KOULUTUKSEN  
ARVIOINTIKESKUS

# ARVIOINTI AMMATILLISEN KOULUTUKSEN ERITYISESTÄ TUESTA 2020–2021

Hankesuunnitelma



# Sisällys

1	Johdanto.....	3
2	Arvioinnin tausta .....	3
2.1	Oppijan oikeus tukeen suomalaisessa koulutusjärjestelmässä .....	4
2.2	Erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa.....	5
2.2.1	Erityisen tuen tunnistamisen ja toteutuksen prosessit .....	5
2.2.2	Ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen ja osaamisen arvioinnin mukauttaminen.....	6
2.3	Ammatillisen koulutuksen uudistuksen mukanaan tuomat muutokset .....	7
2.4	Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrällinen kehitys viime vuosina.....	8
3	Arvioinnin tehtävä ja tavoitteet .....	9
4	Arviointikohteet ja -kysymykset .....	10
5	Arviointiaineisto, sen hankinta ja analysointi .....	12
6	Arviointihankkeen organisointi ja aikataulu.....	12
7	Viestintä ja tiedottaminen arviointihankkeen eri vaiheissa .....	13
8	Arviointihankkeen riskienhallinta ja laadunvarmistus .....	14
9	Henkilötietojen käsittely arviointihankkeessa.....	14
	Lähteet.....	16

# 1 Johdanto

Oppijoiden oikeus saada yksilöllistä tarpeidensa mukaista tukea oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen on keskeinen periaate suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Perustuslain mukaan jokaiselle tulee turvata yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaista opetusta ja koulutusta. Perusopetuksessa tehostettua tai erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden määrä on kasvanut viime vuosina. Myös ammatillisessa koulutuksessa erityisen tuen opiskelijoiden määrä on lisääntynyt.

Koulutus ja vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaminen on merkittävä syrjäytymiseltä suojaava tekijä (esim. Paananen, Surakka, Kainulainen, Ristikari & Gissler 2019). Ammatillisissa oppilaitoksissa erityisen tuen opiskelijoilla opintojen keskeyttäminen on yleisempää kuin muilla opiskelijoilla (Pensonen & Ågren 2018). Koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kannalta keskeistä on, että tuki- ja ohjauspalvelut kohdennetaan tarpeenmukaisesti ja oikea-aikaisesti. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen, jos hän oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsee pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Erityisellä tuella tarkoitetaan opiskelijan tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus ja opiskelujärjestelyitä. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.)

Osalla opiskelijoista tehostetun tai erityisen tuen tarve on todettu jo perusopetuksen aikana. Tällöin tuen tarve voidaan tunnistaa ammatilliseen koulutukseen hakeutumisvaiheessa esimerkiksi nivelvaiheen yhteistyön kautta. Erityisen tuen tarve voi tulla esille myös opintojen alkuvaiheessa esimerkiksi oppimisen valmiuksia kartoittavien testien tai henkilökohtaisten ohjauskeskustelujen kautta. Osalla opiskelijoista tarve voi ilmetä myöhemmin opintojen aikana, kun opinnot eivät etene suunnitellulla tavalla. Tällöin keskeisessä roolissa ovat koulutuksen järjestäjällä ja oppilaitoksissa käytössä olevat menettelytavat oppimisen vaikeuksien tunnistamiseen ja tuen tarpeen arviointiin sekä tuen ja ohjauksen toteutukseen.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteuttaa ammatillisen koulutuksen erityiseen tukeen liittyvän arvioinnin vuosien 2020–2021 aikana. Arviointi tuottaa tietoa erityisen tuen järjestelyistä ja niiden toimivuudesta, kuten tuen tarpeiden tunnistamisesta, tuen ja ohjauksen muodoista, tuen saatavuudesta ja saavutettavuudesta sekä arvioinnin mukauttamisen ja ammattitaitovaatimuksista poikkeamisen käytännöistä.

Erityisen tuen arviointi on osa Koulutuksen arviointisuunnitelmassa 2020–2023 määriteltyä arviointiteemaa, joka liittyy yksilöllisten opintopolkujen toteutumiseen ammatillisessa koulutuksessa. Arviointikokonaisuudella tuotetaan tietoa suunnitelmakauden 2020–2023 painopistealueisiin, jotka liittyvät koulutusjärjestelmän toimivuuden lisäämiseen sekä yhdenvertaisuuden edistämiseen.

## 2 Arvioinnin tausta

Tässä luvussa kuvataan aluksi, millaista oppimisen tuki on eri koulutusasteilla. Sen jälkeen tarkastellaan erityistä tukea ammatillisessa koulutuksessa muun muassa säädösperustan ja tilastotietojen valossa.

## 2.1 Oppijan oikeus tukeen suomalaisessa koulutusjärjestelmässä

Oppijan oikeus saada tarvitsemaansa tukea on keskeinen periaate suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Perustuslain (731/1999, 16 §) mukaan julkisen vallan tulee turvata kaikille yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta.

**Varhaiskasvatuksessa** yksi keskeinen tavoite on tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 3 §). Varhaiskasvatuksessa tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä. Pedagogisia järjestelyjä ovat muun muassa varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki, lapsikohtainen ohjaaminen ja tulkitsemis- ja avustamispalvelut. Rakenteellisia järjestelyjä taas ovat muun muassa lapsiryhmän koon pienentäminen sekä hyvinvointia tukevat muut järjestelyt, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus. Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. (Opetushallitus 2018a, 57.)

**Esiopetukseen** osallistuvat lapset ja **perusopetuksen** oppilaat ovat oikeutettuja riittävään oppimisen ja koulunkäynnin tukeen heti tuen tarpeen ilmetessä (Perusopetuslaki 628/1998). Esiopetuksessa tuesta käytetään nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan kuin se on tarpeellista ja ensisijaisesti omassa opetusryhmässä. Esi- ja perusopetuksessa tuki on jaettu yleiseen tukeen, tehostettuun tukeen ja erityiseen tukeen. *Yleisellä tuella* tarkoitetaan yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä ohjaus- ja tukitoimia, joilla oppilaan tuen tarpeeseen pyritään vaikuttamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Mikäli oppilas tarvitsee säännöllisesti tukea oppimiseensa tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on hän pedagogisen arvion perusteella oikeutettu saamaan *tehostettua tukea*. Tehostettu tuki on luonteeltaan yleistä tukea vahvempaa ja pitkäjänteisempää. Sekä yleinen että tehostettu tuki annetaan muun opetuksen yhteydessä. *Erytyiseen tukeen* ovat oikeutettuja ne oppilaat, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei muuten toteudu riittävästi. Tavoitteena on tukea oppilasta niin, että hän voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle perusopetuksen jälkeen. Ennen erityisen tuen päätöstä opetuksen järjestäjän on tehtävä pedagoginen selvitys oppilaasta ja hänen tuen tarpeistaan. Oppilaalle, jolle tehdään erityisen tuen päätös, laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Erytyinen tuki koostuu erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erytyistä tukea saava oppilas voi opiskella joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Opiskelu voi tapahtua joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Oppiaineittain opiskelu toteutetaan joko yleisen tai yksilöllistetyn oppimäärän mukaan. (Opetushallitus 2014, 62-66, Opetushallitus 2016b, 44-48.)

Myös toisella asteella ja korkeakoulutuksessa korostuu opiskelijoiden yksilöllisistä tarpeista lähtevä tuki. **Lukiokoulutuksessa** opiskelijalla, jolla on kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea oppimiseensa (Lukiolaki 714/2018, 28 §). Erityisopetus on erityisopettajan antamaa opetusta, oppimisen tuki taas yhteisöllisiä ja opiskeluympäristöön liittyviä ratkaisuja ja opiskelijan yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Oppimisen tukeen luetaan muun muassa opetuksen eriyttäminen ja tukiovetus. (Opetushallitus 2019, 31.)

Myös **korkeakoulut** tarjoavat opiskelijoille saavutettavat opiskeluympäristöt ja esteettömän opiskelun. Osa opiskelun esteettömyyttä ovat yksilölliset opetusjärjestelyt, jotka saattavat olla tarpeen, jos opiskelijalla on esimerkiksi kuulo- tai näkövamma tai luki- tai kirjoitusvaikeus. Mahdollisia yksilöllisiä opetusjärjestelyjä ovat muun muassa lisäaika tentissä, suullinen tentti, häiriötön tila tai tietokoneen käytön salliminen. (Opintopolku 2020.) Korkeakoulujen tarjoaman tuen sisällöstä ei säädetä samaan tapaan

ammattikorkeakoululaissa tai yliopistolaissa kuin muiden koulutusasteiden lainsäädännössä, mutta toimintaa ohjaavat muun muassa yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) ja saavutettavuusdirektiivi (2102/2016).

## 2.2 Erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa

Ammatillisen koulutuksen opiskelija on oikeutettu erityiseen tukeen, mikäli hän oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsee erityistä tukea oppimiseen ja opiskeluun tutkinnon tai valmistavan koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Erityinen tuki muodostuu opiskelijan yksilöllisiin tarpeisiin, tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvasta suunnitelmallisesta pedagogisesta tuesta sekä erityisistä opetus- ja opiskelujärjestelyistä. Tavoitteena on, että erityisen tuen avulla opiskelija saavuttaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisen ammattitaidon ja osaamisen. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 64 §.) Niin ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon kuin valmentavien koulutusten opiskelijat ovat oikeutettuja saamaan erityistä tukea (Opetushallitus 2018b, 1). Kaikki koulutuksen järjestäjät voivat tarjota opiskelijoilleen erityistä tukea.

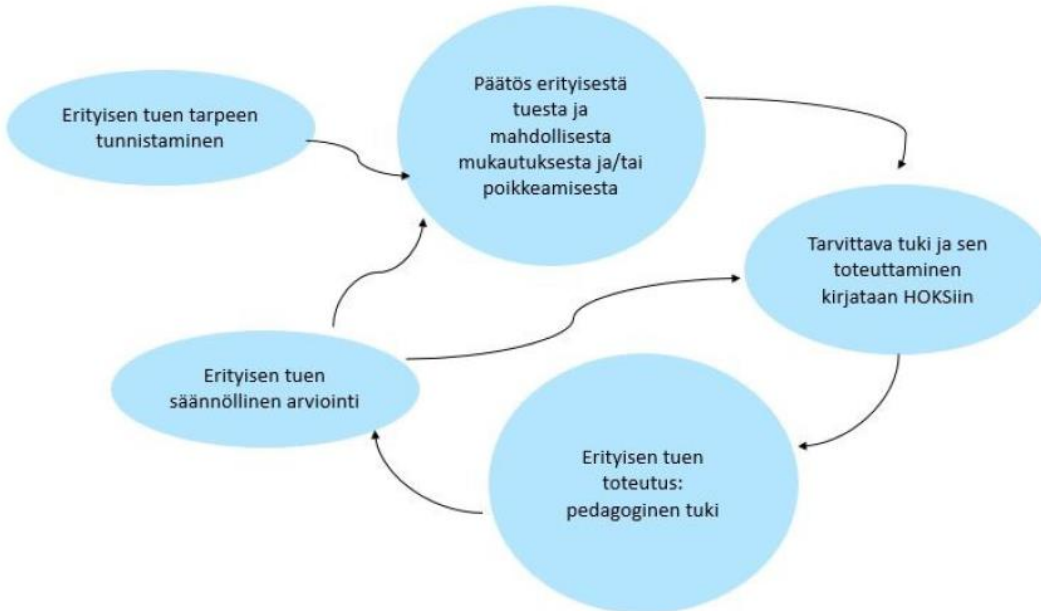
Niille opiskelijoille, joilla on vaikeita oppimisvaikeuksia tai vaikea vamma tai sairaus, joiden vuoksi opiskelija tarvitsee yksilöllistä, laaja-alaista ja monipuolista erityistä tukea ammatillisessa koulutuksessa, tarjotaan vaativaa erityistä tukea (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 65 §). Vaativaa erityistä tukea järjestävät voimassa olevien järjestämislupien mukaan viisi ammatillista erityisoppilaitosta sekä kuusi vaativan erityisen tuen rajatun tehtävän saanutta ammatillisen koulutuksen järjestäjää. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019, 13; Oiva 2020.)

### 2.2.1 Erityisen tuen tunnistamisen ja toteutuksen prosessit

Opiskelijan tarve erityiseen tukeen voi tulla järjestäjän tietoon jo ennen opiskelijaksi ottamista tai opintojen aikana. Hakeutusvaiheessa tuen tarve voi tulla esille opiskelijan hakemuksessa tai nivelvaiheen yhteistyössä. Se, että opiskelija on perusopetuksen aikana saanut tehostettua tai erityistä tukea tai hänellä on esimerkiksi lääkärin tai erityisopettajan lausunto tuen tarpeesta, ei kuitenkaan automaattisesti oikeuta erityiseen tukeen ammatillisessa koulutuksessa, vaan järjestäjä arvioi yhdessä opiskelijan ja alaikäisen opiskelijan tapauksessa huoltajan kanssa, millaista tukea opiskelija mahdollisesti tarvitsee ammatillisessa koulutuksessa. Mikäli erityisen tuen tarve tulee esiin opintojen aikana, arvioi koulutuksen järjestäjä yhdessä opiskelijan kanssa mistä tuen tarve johtuu ja voidaanko opintoja tukea erityisen tuen avulla. (Opetushallitus 2018b, 1.). Erityisen tuen muodot suunnitellaan yksilöllisesti vastaamaan opiskelijan tarpeita. Mikäli opiskelija ei saamastaan tuesta huolimatta pysty saavuttamaan tutkinnon ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden mukaista tyydyttävän 1-tason osaamista, voidaan osaamisen arviointia mukauttaa (Opetushallitus 2018b, 4). Myös ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen on mahdollista. Mukauttaminen ja poikkeaminen on kuvattu tarkemmin luvussa 2.2.2.

Opiskelijalle annettavasta erityisestä tuesta, mahdollisesta osaamisen arvioinnin mukauttamisesta sekä ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeamisesta päättää koulutuksen järjestäjä opiskelijaa ja tämän huoltajaa kuultuaan. Opiskelijan saaman erityisen tuen sisältö, osaamisen arvioinnin mukauttaminen sekä ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS). (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 67 §.)

Erityistä tukea ja sen vaikuttavuutta tulee arvioida suunnitelmallisesti ja aina henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa päivitettäessä. Arviointiin osallistuvat opiskelija ja tukitoimia toteuttaneet henkilöt ja arvioinnin perusteella päätetään, jatketaanko tukitoimia ennallaan, muutetaanko niitä vai luovutaanko tukitoimista kokonaan. (Opetushallitus 2018b, 3.) Kuviossa 1 on tiivistetty erityisen tuen prosessin keskeiset vaiheet.



**KUVIO 1. Erityisen tuen prosessi. Opetushallitus 2018b, 1.**

## 2.2.2 Ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen ja osaamisen arvioinnin mukauttaminen

Ammatillista perustutkintoa suorittavan opiskelijan kohdalla on mahdollista poiketa tutkinnon perusteissa määritellyistä ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista jos

- tutkinnon perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet ovat olosuhteet tai aiemmin hankittu osaaminen huomioon ottaen joiltakin osin opiskelijalle kohtuuttomia tai
- poikkeaminen on perusteltua opiskelijan vammaan tai terveydentilaan liittyvien syiden takia.

Poikkeamisen tavoitteena on, että opiskelija voi suorittaa tutkinnon, vaikka hän edellä mainittujen syiden vuoksi ei kaikilta osin voi saavuttaa tutkinnon perusteiden mukaisia ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita. Tutkinnon perusteista poiketaan vain siinä määrin, kun se on välttämätöntä. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 66 §.) Lisäksi jos osaamistavoitteista poiketaan jonkin yhteisen tutkinnon osan osa-alueen kohdalla, tulee tutkinnon osaan sisällyttää vastaavalta laajuudelta osaamistavoitteita muilta kyseiseen tutkinnon osaan kuuluvilta osa-alueilta (Asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017, 3 §). Koulutuksen järjestäjä voi myös mukauttaa erityistä tukea saavan, ammatillista perustutkintoa suorittavan opiskelijan osaamisen arviointia sen verran, kuin se on opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja valmiudet huomioon ottaen välttämätöntä. Tällöin opiskelijalle laaditaan yksilöllinen osaamisen arviointi. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 64 §.) Mukauttaminen ja

poikkeaminen ovat mahdollisia ammatillisissa perustutkinnoissa, mutta eivät ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa eivätkä valmentavissa koulutuksissa. (Opetushallitus 2018b, 4, 7.)

Mikäli opiskelijan osaamisen arviointia on mukautettu tai ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikettu arvioidaan osaamista vertaamalla sitä henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Mikäli opiskelija ei osaamisen arvioinnin mukauttamisen tai ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeamisen vuoksi ole saavuttanut keskeisiä tutkinnon osien vaatimuksia tai tavoitteita antaa koulutuksen järjestäjä hänelle tutkintotodistuksen tai tutkinnon osan suorittamisesta kertovan todistuksen sijaan todistuksen opiskelijan osaamisesta. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 53 §, 57 §.) Todistuksessa kuvataan sanallisesti opiskelijan osaaminen niissä tutkinnon osissa, joissa opiskelija ei ole saavuttanut keskeisiä ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita (Asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017, 14 §).

## 2.3 Ammatillisen koulutuksen uudistuksen mukanaan tuomat muutokset

Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö ja rahoitus uudistettiin vuoden 2018 alusta alkaen (ns. ammatillisen koulutuksen reformi). Tässä yhteydessä uudistettiin myös ammatillisen koulutuksen erityisopetusta ja siihen liittyvää terminologiaa. Erityisopetuksen sijaan alettiin käyttää termiä erityinen tuki, jonka koettiin kuvaavan paremmin opiskelijoille annettavia tukitoimia (Hallituksen esitys 39/2017 vp, 245).

Reformin myötä erityinen tuki laajeni koskemaan kaikkea ammatillista koulutusta. Ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain (Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998) mukainen erityisopetus koski ainoastaan ammatillista peruskoulutusta (ns. oppilaitosmuotoinen koulutus) ja valmentavaa koulutusta, mutta ei näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta (Hallituksen esitys 39/2017 vp, 244). Vaikka ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 631/1998) ei ollutkaan mainintaa erityisopetuksesta, saattoi koulutuksen järjestäjä kuitenkin rahoituksessa ilmoittaa näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa opiskelevan opiskelijan erityisopetusta saavaksi ja saada hänestä korotetun yksikköhinnan. Voimassa olevan ammatillisen koulutuksen lainsäädännön perusteissa todetaan, että tämä toimintalain ja rahoituslain ristiriitaisuus johti siihen, että erityisopetusta saaneita opiskelijoita oli ilmoitettu näyttötutkintona suoritettuihin perustutkintoihin, ammattitutkintoihin ja erikoisammattitutkintoihin vain hyvin pieniä määriä. Lain valmisteluvaiheessa nostettiin esiin, että opiskelijoiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta oli ongelmallista, jos näyttötutkintona tutkintoa suorittamaan valitun opiskelijan erityisopetuksen tarve ilmeni vasta valmistavan koulutuksen aikana. Mikäli opiskelijan tuen tarvetta ei otettu huomioon valmistavassa koulutuksessa saattoi se aiheuttaa tutkinnon osan tai koko tutkinnon suorittamisen keskeyttämisen. Erityisen tuen laajentamista koskemaan kaikkia ammatillisen koulutuksen opiskelijoita perusteltiin sillä, että erityisopetuksen tulisi olla yhdenvertaisesti käytettävissä silloin, kun sille on selkeästi tarvetta. (Hallituksen esitys 39/2017 vp, 80.)

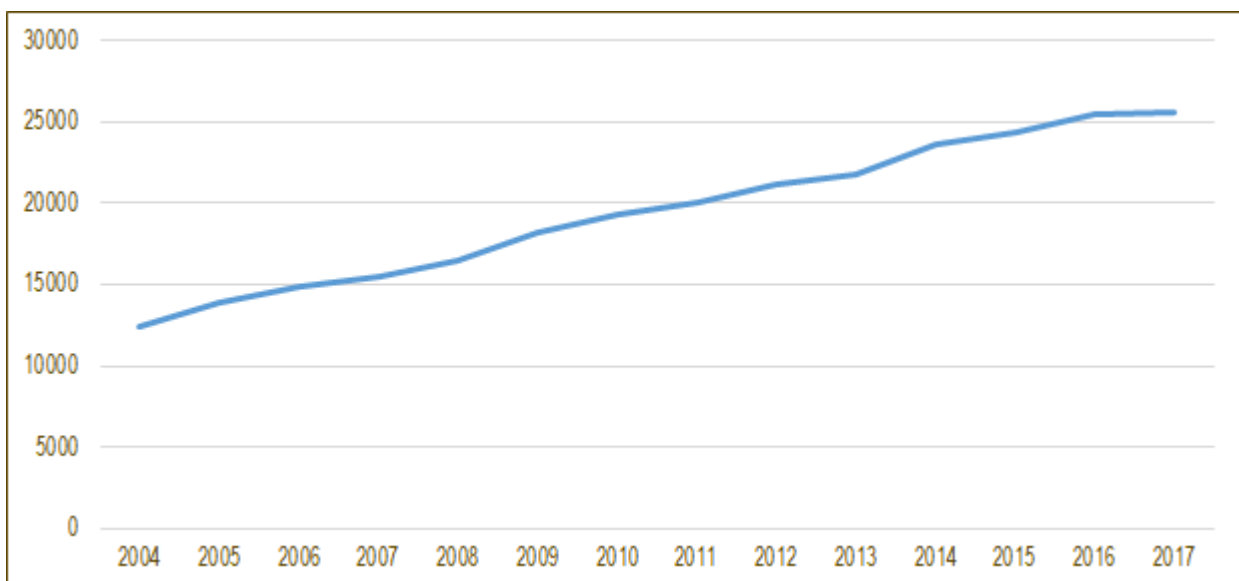
Ennen vuotta 2018 ammatillisessa peruskoulutuksessa toteutetussa erityisopetuksessa oli mahdollista poiketa tutkinnon perusteista mukauttamalla ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita sekä osaamisen arviointia siinä määrin, kun se opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja valmiudet huomioon ottaen oli välttämätöntä (Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998, 19 a §). Nykylainsäädäntö mahdollistaa ainoastaan osaamisen arvioinnin mukauttamisen, ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita ei voida mukauttaa. Sen sijaan niistä poikkeaminen on mahdollista. Mukauttaminen ja poikkeaminen eivät edelleenkään ole mahdollisia ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa.

Ennen nykyisen lainsäädännön voimaantuloa Opetushallitus saattoi tutkinnon perusteissa määrätä miltä osin ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista ei voitu poiketa mukauttamisen perusteella. Tilanteen

selkeyttämiseksi lainsäädäntöä muutettiin näiltä osin niin, että Opetushallitus määrää tutkinnon perusteissa miltä osin osaamisen arvioinnin mukauttaminen tai ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen ei ole mahdollista. Ammatillisen perustutkinnon perusteita laadittaessa tulee näin ollen arvioida, liittyykö ammattitaitovaatimukseen esimerkiksi sellaisia työturvallisuusvaatimuksia, joiden vuoksi tutkinnon perusteista ei voi poiketa tai osaamisen arviointia mukauttaa. (Hallituksen esitys 39/2017 vp, 246.)

## 2.4 Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrällinen kehitys viime vuosina

Tilastokeskuksen tietojen mukaan tutkintoon johtavan ammatillisen koulutuksen opiskelijoista erityisopiskelijoiden määrä on kasvanut vuodesta 2004 lähtien, jolloin Tilastokeskus aloitti erityisopiskelijoiden määrän tilastoinnin (Tilastokeskus 2020). Vuonna 2010 ammatillisessa koulutuksessa opiskeli noin 19 000 erityisopetuksen opiskelijaa, mutta vuonna 2017 lukumäärä oli jo noin 26 000 (kuvio 2).

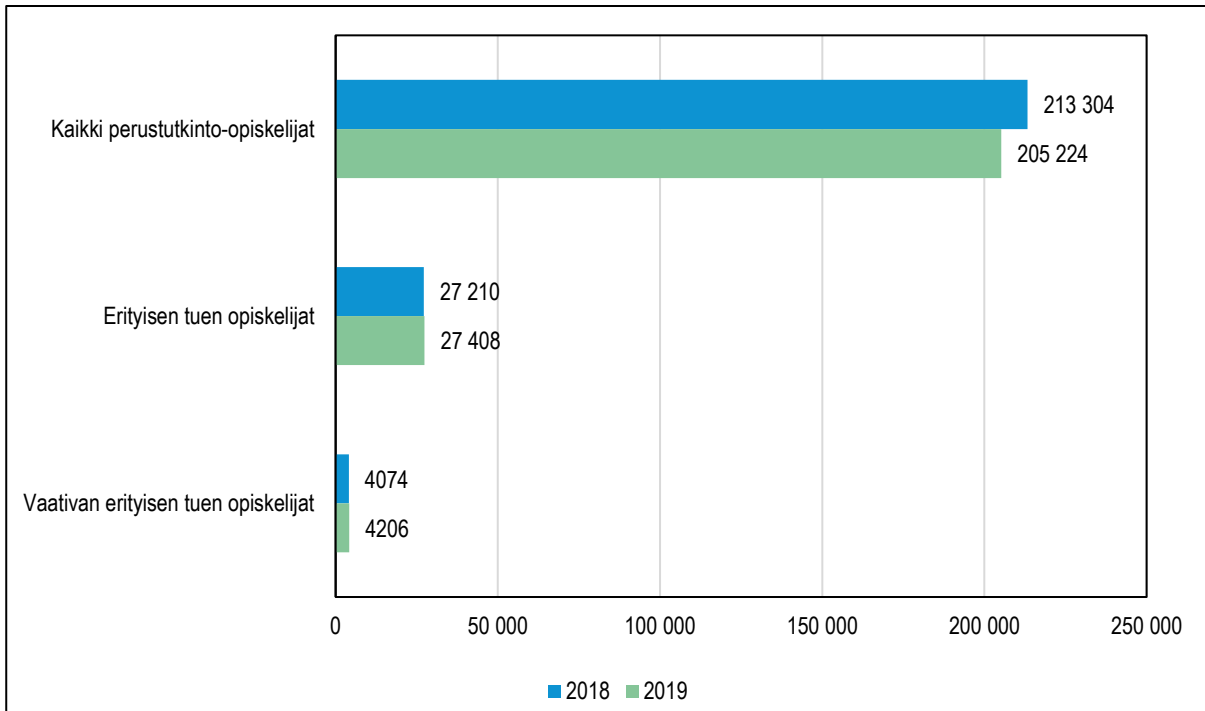


**KUVIO 2.** Ammatillisen koulutuksen erityisopiskelijoiden lukumäärät vuosina 2004–2017<sup>1</sup> (Tilastokeskus 2020).

Tilastojen mukaan noin 99 prosenttia erityisopiskelijoista opiskelee perustutkintoon johtavassa koulutuksessa ja vain yksi prosentti ammatti- tai erikoisammattitutkintoon johtavassa koulutuksessa. Opetushallinnon tietopalvelu Vipusen mukaan vuosina 2018 ja 2019 ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa opiskeli yli 27 000 erityistä tukea tarvitsevaa opiskelijaa (kuvio 3) eli suhteellisesti noin 13 prosenttia perustutkintoa opiskelevista. Vaativan erityisen tuen opiskelijoita oli hieman yli 4000, joka on noin 2 prosenttia kaikista perustutkinto-opiskelijoista.

<sup>1</sup> Sisältää ammatillisissa erityisoppilaitoksissa ja yleisissä oppilaitoksissa opiskelevat.





**KUVIO 3.** Kokonaisopiskelijamäärä sekä erityisen ja vaativan erityisen tuen opiskelijoiden lukumäärät ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa vuosina 2018 ja 2019 (Vipunen 2020).

Vipusen tietojen mukaan perustutkintokoulutuksessa erityisen tuen opiskelijoita on lukumääräisesti eniten tekniikan aloilla, palvelualoilla sekä terveys- ja hyvinvointialoilla. Suhteellisesti eniten erityisen tuen opiskelijoita on palvelualoilla, tietojenkäsittelyn ja tietoliikenteen aloilla (ICT) sekä humanistisilla ja taidealoilla. Opinnit aloittavissa uusissa perustutkinto-opiskelijoissa erityisen tuen opiskelijoiden osuus on ollut 5–6 prosenttia ja vaativan erityisen tuen opiskelijoiden osuus noin 2 prosenttia kahden viime vuoden aikana. (Vipunen 2020.)

### 3 Arvioinnin tehtävä ja tavoitteet

Erityinen tuki on keskeinen osa ammatillista koulutusta, ja sillä mahdollistetaan ammattiin opiskelu niille opiskelijoille, joilla oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi opiskelu on tavanomaista haastavampaa. Erityisen tuen järjestelyt ovat yksilöllisiä ja ne tulee suunnitella opiskelijan tarpeista lähtien. Tuen avulla edistetään myös opiskelijan kokonaisvaltaista hyvinvointia ja kuntoutusta.

Opetushallituksen selvityksen mukaan lukuvuonna 2016–2017 ammatillisen koulutuksen opiskelijoista 11,4 % ei suorittanut aloittamaansa ammatillista perustutkintoa loppuun vaan erosi kesken koulutuksen. Heistä noin 75 prosenttia ei jatkanut opiskelua missään tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Selvityksen mukaan yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat eroavat koulutuksesta useammin kuin muut opiskelijat. Heistä 14,5 prosenttia jätti opintonsa kesken lukuvuonna 2016–2017. Vaativaa erityistä tukea tarjoavissa ammattioppilaitoksissa keskeyttäminen on sen sijaan harvinaisempaa kuin yleisissä oppilaitoksissa. (Pensonen & Ågren 2018.)

Erityisen tuen tunnistamiseen ja toteutukseen liittyvien menetelmien ja menettelyjen toimivuus on keskeinen tekijä, kun pyritään turvaamaan koulutuksellista tasa-arvoa ja mahdollistamaan opiskelijalle

tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukainen osaaminen. Ammatillisen koulutuksen reformin seurauksena erityinen tuki on laajentunut kattamaan koko ammatillisen koulutuksen.

Tässä arvioinnissa tuotetaan tietoa erityisen tuen järjestelyistä ja niiden toimivuudesta, kuten tuen tarpeiden tunnistamisesta, tuen ja ohjauksen muodoista, tuen saatavuudesta ja saavutettavuudesta sekä arvioinnin mukauttamisen ja ammattitaitovaatimuksista poikkeamisen käytännöistä. Erityistä tukea ei ole aikaisemmin arvioitu itsenäisenä teemana.

Arvioinnin toteutuksessa sovelletaan kehittävän arvioinnin periaatteita (esim. Patton 2011; Atjonen 2014). Karvin arvioinneissa kehittävä arviointi on osallistavaa ja vuorovaikutteista. Arvioinnin menetelmät valitaan tapauskohtaisesti siten, että ne tukevat arviointien vaikuttavuutta ja toiminnan kehittämistä jo arviointiprosessin aikana. Kehittävä arviointi tuottaa analyysiä ja johtopäätöksiä arvioitavan asian tilasta sekä kehittämissuosituksia, joita voivat hyödyntää niin kansallisen, alueellisen ja paikallistason toimijat kuin myös koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset. Arviointien tuloksena osallistujat saavat ulkopuolista palautetta toimintansa kehittämiskohteista, hyvistä käytännöistä ja vahvuuksista. (Moitus & Kamppi 2020, 5–6.)

Osallistavuuden ja vuorovaikutuksen periaatteita sovellettiin arvioinnin suunnitteluvaiheessa siten, että arviointiteemojen ja -näkökulmien määrittelemiseksi järjestettiin keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia eri toimijatahojen<sup>2</sup> kanssa kevään ja syksyn 2020 aikana. Arvioinnin toteutusta varten perustetaan moninäkökulmainen arviointiryhmä, jossa on edustajia opetuksen ja ohjauksen alueelta, erityisopetuksesta, koulutuksen järjestäjien johdosta sekä ammatillisesta erityisopettajakoulutuksesta. Myös erityisen tuen opiskelijoita ja työelämän edustajia osallistetaan arviointiryhmän työskentelyyn.

Arviointitietoa kerätään eri ryhmiltä, kuten koulutuksen järjestäjien johdolta, opetus- ja ohjaushenkilöstöltä, opiskeluhuollon edustajilta sekä opiskelijoilta. Tietoa hankitaan kyselyillä, haastatteluilla sekä webinaarien kautta. Myös olemassa olevaa tilasto- ja rekisteritietoa hyödynnetään arviointikysymyksiin vastaamiseksi.

Tavoitteena on kehittämistä edistävän tiedon tuottaminen. Käytännössä tämä tarkoittaa tiedon tuottamista erityisen tuen toimivuutta edistävistä ja ehkäisevistä tekijöistä, vahvuuksista ja hyvistä käytännöistä sekä kehittämisen tarpeista. Arvioinnin kohteena olevia koulutuksen järjestäjiä, niiden henkilöstöä sekä muita sidosryhmiä osallistetaan arvioinnin tulosten ja kehittämisen kohteiden pohdintaan. Arvioinnin toteutusta ja vaikuttavuutta arvioidaan koulutuksen järjestäjiltä ja arviointiryhmältä kerättävän palautteen avulla.

## 4 Arviointikohteet ja -kysymykset

Arvioinnin kohteena on erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa. Vaativasta erityisestä tuesta on tehty viime vuonna opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta selvitys (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019). Näin ollen vaativa erityinen tuki rajataan pääosin arvioinnin ulkopuolelle. Arvioinnissa kuitenkin tarkastellaan soveltuvien osien erityisen ja vaativan erityisen tuen rajapintaa ja siirtymiä eri tukimuotojen välillä.

Arvioinnin perusjoukon muodostavat ne koulutuksen järjestäjät, joilla on erityisen tuen opiskelijoita. Arvioinnin keskeisenä tehtävänä on arvioida erityisen tuen järjestämistä sekä rakenteiden että toiminnan näkökulmasta. Rakenteellisesta näkökulmasta arvioidaan sitä, miten koulutuksen järjestäjä on määritellyt,

---

<sup>2</sup> Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Erilaisten Oppijoiden Liitto, Ammatillisten erityisoppilaitosten verkosto ja ammatilliset opettajakorkeakoulut. Lisäksi järjestettiin keskustelutilaisuudet, joihin osallistui yleisten ammattioppilaitosten johtoa sekä opetus- ja ohjaushenkilöstöä.

linjannut ja resursoinut erityisen tuen toteutusta, sekä miten järjestäjä koordinoi, arvioi ja kehittää erityistä tukea. Samalla selvitetään, miten kansalliset linjaukset, toimintaohjeet ja kehittämistoimet tukevat järjestäjiä erityisen tuen toteutuksessa. Toiminnallisesta näkökulmasta keskeisiä arvioinnin kohteita ovat tuen tarpeiden tunnistamisen menetelmät ja menettelyt, tuen ja ohjauksen muotojen toimivuus, tuen saatavuus ja saavutettavuus sekä arvioinnin mukauttamisen ja ammattitaitovaatimuksista poikkeamisen käytännöt. Alla on jäsennetty eri arviointiteemoihin liittyvät näkökulmat ja arviointikysymyksiä:

### **Tuen tarpeiden tunnistaminen**

- Mitä menetelmiä tuen tarpeiden tunnistamisessa käytetään opintojen eri vaiheissa?
- Kenelle seuloja tehdään ja mitä seulotaan?
- Mitkä ammattiryhmät osallistuvat tuen tarpeiden kartoittamiseen?
- Miten toimivia käytössä olevat tunnistamisen menetelmät ovat?
- Miten yhteistyö eri tahojen kanssa toimii tuen tarpeiden tunnistamisen kannalta?
- Miten tuen tarvetta ja siinä tapahtuneita mahdollisia muutoksia seurataan opintojen aikana?

### **Tuen ja ohjauksen muodot**

- Millaisia tuen ja ohjauksen muotoja järjestäjällä on käytössä?
- Miten toimivia erilaiset tukimuodot ovat?
- Miten erityinen tuki toteutuu työelämässä oppimisen aikana?
- Miten tuen ja ohjauksen muotojen sopivuutta ja vaikuttavuutta arvioidaan?
- Mitkä ovat tuen ja ohjauksen muotojen keskeiset vahvuudet ja kehittämistarpeet?
- Yhteistyön toimivuus tuen toteutuksessa?

### **Tuen saatavuus ja saavutettavuus**

- Onko erilaisia tukimuotoja saatavilla?
- Onko tukea saatavilla riittävästi ja oikea-aikaisesti?
- Vastaavatko tarjottavat tukimuodot opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin?
- Mitkä tekijät mahdollisesti edistävät ja rajoittavat tuen saatavuutta ja saavutettavuutta?

### **Arvioinnin mukauttamisen ja ammattitaitovaatimuksista poikkeamisen käytännöt**

- Kuinka suurelle osalle erityisen tuen opiskelijoista on tehty päätös arvioinnin mukauttamisesta?
- Miten laaja-alaista mukauttaminen tyypillisesti on (yksittäinen tutkinnon osa / useampia osia)?
- Kuinka suurelle osalle opiskelijoista on tehty päätös ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeamisesta? Kuinka suuri osa näistä on erityisen tuen opiskelijoita?
- Miten toimivia mukauttamisen ja poikkeamisen käytännöt ovat?

## 5 Arviointiaineisto, sen hankinta ja analysointi

Arvioinnissa hyödynnetään soveltuvien osien olemassa olevaa erityiseen tukeen liittyvää **tilasto- ja rekisteritietoa** (esim. Vipunen, Koski-järjestelmä). Koulutuksen järjestäjiltä ja niiden henkilöstöltä hankitaan tietoa **kyselyllä**. Opiskelijoiden kokemuksia tuesta ja ohjauksesta sekä niiden vaikuttavuudesta selvitetään **haastattelujen** kautta. Kyselyjen ja haastattelujen kautta saatua tietoa syvennetään tarvittaessa **webinaareilla**.

Soveltuvien osien hyödynnetään myös Karvin toteuttamassa poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen arviointihankkeessa kerättyä tietoa. Opiskelijakyselyyn vastanneissa oli mukana erityisen tuen opiskelijoita.

Koulutuksen järjestäjille ja henkilöstölle suunnattu kysely toteutetaan sähköisenä kyselynä, joka sisältää sekä monivalinta- että avoimia kysymyksiä. Määrällinen aineisto analysoidaan tilastollisilla menetelmillä ja laadullinen aineisto sisällönanalyysin keinoin.

## 6 Arviointihankkeen organisointi ja aikataulu

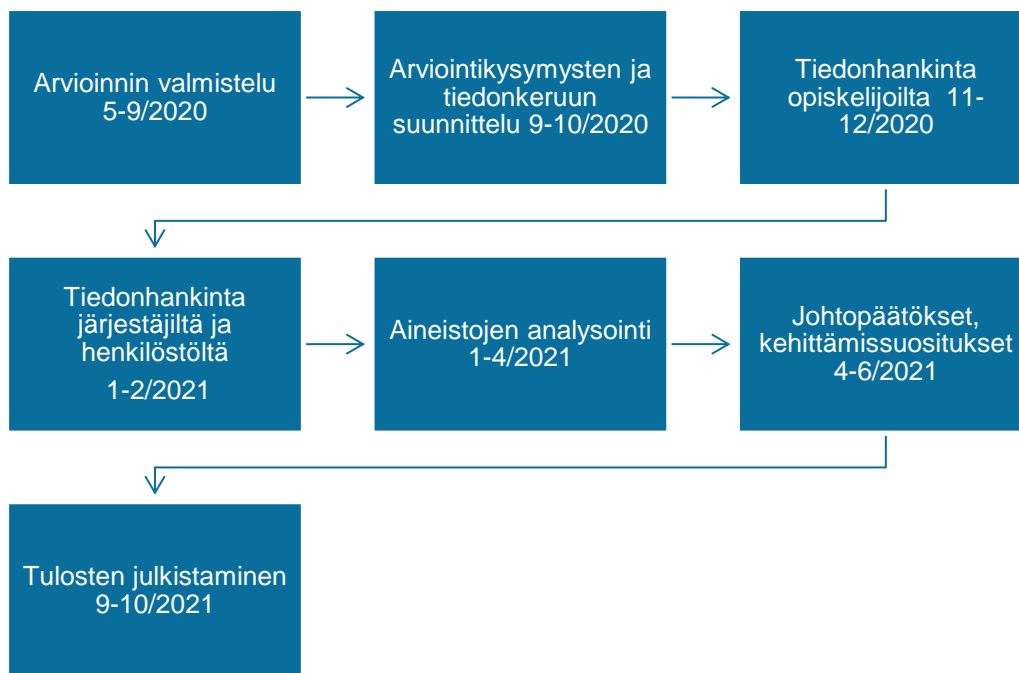
Karvissa arvioinnista vastaavat arviointineuvos Jani Goman, arviointiasiantuntija Raisa Hievanen ja arviointisuunnittelija Taneli Vuojus. Lisäksi hankkeessa on mukana metodisena asiantuntijana arviointiasiantuntija Mari Huhtanen.

Arvioinnin toteutuksessa Karvin asiantuntijoita tukee arviointiryhmä, jonka Karvin johtaja nimittää. Ryhmän kokoonpanossa huomioidaan erityisen tuen kannalta eri näkökulmia ja työtehtäviä sekä eri alueita ja molemmat opetuskielet. Myös erityisen tuen opiskelijoita ja työelämän edustajia osallistetaan arviointiryhmän työskentelyyn järjestämällä heidän kanssaan keskustelutilaisuuksia arviointiprosessin eri vaiheissa. Erityisen tuen opiskelijoita osallistetaan siten, että arviointiryhmän jäsenten oppilaitoksista kutsutaan erityisen tuen opiskelijoita keskustelemaan arvioinnin teemoista ja kertomaan ajatuksiaan siitä, mitä asioita heidän mielestään on tärkeää selvittää ja arvioida. Samoja opiskelijoita osallistetaan myös arvioinnin toteutusvaiheessa keskustelemalla heidän kanssaan arviointitiedon perusteella esiin nousevista teemoista.

Arviointiryhmään kuuluvat seuraavat asiantuntijat:

- Seija Eskola, lehtori, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu
- Seija Karvonen, koulutusjohtaja, Ammattiopisto Luovi
- Kristina Kullas-Norrgård, teamledare, Optima
- Tuomo Lahtinen, opettaja, erityisopettaja, Ylä-Savon ammattiopisto
- Anneli Majanen, koordinoiva erityisopettaja, Tampereen ammattiopisto
- Jaakko Ristolainen, toimialapäällikkö, Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä

Arvioinnin suunnittelu aloitettiin toukokuussa 2020 ja arvioinnin tulokset julkaistaan syksyllä 2021. Arvioinnin tarkempi aikataulu on kuvattu kuviossa 4.



**KUVIO 4.** Arvioinnin aikataulu

## 7 Viestintä ja tiedottaminen arviointihankkeen eri vaiheissa

Arviointihankkeessa noudatetaan Karvin viestinnän ohjeistuksia ja periaatteita. Arvioinnin hyödynsaajia ovat poliittiset päättäjät, opetusviranomaiset, koulutuksen järjestäjät, ammatilliset oppilaitokset, opettajat, opiskelijat ja eri sidosryhmät. Arviointihankkeesta lähetetään ennakkotietoa järjestäjille syys-lokakuun 2020 vaihteessa ja heitä pyydetään nimeämään arvioinnille yhteyshenkilö. Yhteyshenkilöille tiedotetaan arvioinnista tarkemmin lokakuussa 2020 ja heitä ohjeistetaan tiedonkeruiden toteuttamisessa.

Arvioinnista ja sen etenemisestä viestitään Karvin omissa viestintäkanavissa, esimerkiksi arviointihankkeen verkkosivuilla. Arvioinnin tuloksia käsitellään ja niistä viestitään systemaattisesti jo arvioinnin aikana esittelemällä arvioinnin alustavia tuloksia muun muassa soveltuviissa tilaisuuksissa keväällä 2021.

Arvioinnista tuotetaan arviointiraportti sekä tarvittaessa myös tiivistelmäraportti. Arvioinnin päätyttyä järjestetään julkistamistilaisuus. Tuloksista, johtopäätöksistä ja kehittämisseurauksista viestitään tulosten julkistamisen jälkeen Karvin viestintäkanavien lisäksi muiden toimijoiden tapahtumissa ja viestintäkanavissa. Arviointiryhmän jäsenet ovat osaltaan tärkeitä tuloksista viestijöitä.

Aktiivisella viestinnällä läpi hankkeen sekä sen päätyttyä edistetään arvioinnin vaikuttavuutta. Karvissa hankkeen viestinnästä vastaa yhteisvastuullisesti arvioinnin projektiryhmä. Karvin viestintäasiantuntijat tukevat heitä hankeviestinnässä.

## 8 Arviointihankkeen riskienhallinta ja laadunvarmistus

Hankkeessa noudatetaan Karvin sisäisiä laadunvarmistuksen käytänteitä ja teema-arviointien toteuttamiseen liittyviä ohjeistuksia. Hankkeen riskeinä ovat muun muassa tiivis aikataulu, henkilöstöön liittyvät riskit ja koronatilanteen mahdollinen paheneminen. Esimerkiksi arvioinnin tiiviiseen aikatauluun liittyvää riskiä pienennetään huolellisella suunnittelulla ja arvioitavien teemojen rajauksella. Henkilöstöön liittyviä riskejä pyritään pienentämään muun muassa projektiryhmä tiiviillä yhteistyöllä ja vastuunjaolla. Koronavirustilanteen mahdollinen paheneminen erityisesti syksyn 2020 aikana muodostaa riskin hankkeen tiedonkeruulle. Tätä riskiä pyritään pienentämään suunnittelemalla tiedonkeruut sellaisiksi, että ne on mahdollista toteuttaa siinäkin tilanteessa, että oppilaitoksissa joudutaan siirtymään laajamittaisesti etäopetukseen samaan tapaan kuin keväällä 2020. Tiedonkeruiden kuormittavuuden minimointiin on kiinnitetty erityistä huomiota. Hankkeessa käytetään valmiita aineistoja muun muassa Opetushallinnon tietopalvelu Vipusesta ja Koski-tietovarannosta, mikä vähentää suoraan oppilaitoksista ja opiskelijoilta kerättävän tiedon määrää. Tietoa myös kerätään vain arvioinnin toteuttamisen kannalta välttämättömistä teemoista.

Keskeisimpänä laadunvarmistuksen menetelmänä hankkeessa toimii projektiryhmän säännöllinen itsearviointi, jossa ryhmä tarkastelee hankkeen työprosesseja, työnjakoa ja etenemistä sekä suunnittelee tämän perusteella hankkeen toimintoja. Karvin johtajan ja yksikön päällikön kanssa pidetään säännöllisiä palaveria hankkeen etenemisestä. Arviointihankkeesta kerätään palautetta tiedonhankinnan yhteydessä sekä arvioinnin päätyttyä arvioinnin kohteilta ja arviointiryhmältä sekä projektiryhmältä.

## 9 Henkilötietojen käsittely arviointihankkeessa

Karvin arvioinnit perustuvat sen lakisääteiseen tehtävään. Arvioinnit pohjautuvat yleensä kysely-, haastattelu- ja itsearviointiaineistoihin. Arviointiin osallistuvilta tarvitaan riittävät taustatiedot, jotta aineistojen perusteella voidaan tehdä luotettavia päätelmiä. Henkilö- ja taustatietojen käsittelyn tarkoituksena on mahdollistaa luotettava arvioinnin toteuttaminen ja käsittely on tarpeen Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen lakisääteisen tehtävän toteuttamiseksi. Hankkeessa laaditaan tietosuojaseloste, joka toimitetaan tiedoksi niille, joilta henkilötieto kerätään.

Hankkeeseen liittyvien tiedonkeruiden ja viestinnän organisointi edellyttää henkilötietojen käsittelyä. Käsiteltävät tiedot ovat:

- Arvioinnin yhteyshenkilöiden yhteystiedot
- Opiskelijahaastattelujen organisoinnista vastaavien henkilöiden yhteystiedot (mikäli henkilö ei toimi myös arvioinnin yhteyshenkilönä)
- Arvioinnin toteutukseen ja vaikuttavuuteen liittyvien seminaarien ja webinaarien osallistujien ilmoittautumistiedot
- Arviointiryhmän jäsenten palkkionmaksua varten tarvittavat tiedot

Henkilötietojen käsittely perustuu henkilöiden suostumukseen, jonka he antavat suostuessaan yhteyshenkilöksi, vastatessaan kyselyihin ja haastatteluihin tai tilaisuuksiin ilmoittautuessaan. Arviointiryhmien jäsenten osalta käsittely perustuu heidän kanssaan tehtävään sopimukseen. Henkilötietoja käsittelee projektiryhmä (Jani Goman, Raisa Hievanen, Taneli Vuojus, Mari Huhtanen) sekä Karvin assistentit.

Kyselyiden ja haastattelujen mukana kerättävien henkilötietojen laajuus on suppea. Opiskelijahaastatteluista ei tallenneta osallistujien henkilötietoja. Sen sijaan tiettyjä taustatietoja kuten haastateltavan ikä, sukupuoli, suoritettava tutkintoja, oppilaitos tallennetaan ja mahdollisesti peruste erityisen tuen päätökseen tallennetaan. Järjestäjiltä kerätään kyselyyn vastanneiden nimiketiedot. Opettajilta kerätään taustatietona muun muassa tieto koulutustaustasta, ikä ja työnantaja. Arviointiin osallistuneiden anonymiteetin turvaamiseksi tulokset raportoidaan siten, ettei yksittäinen vastaaja ole tunnistettavissa.

Kyselyllä kerätyt tiedot tallennetaan Valtorin konesalissa sijaitseville palvelimille. Konesali sijaitsee Suomessa. Tiedostopalvelinta ylläpidetään turvallisessa konesalissa, jossa on erillinen pääsynvalvonta. Pääsy tietoa sisältäviin verkkokansioihin on rajattu vain niille Karvin työntekijöille, joilla työtehtävien kannalta on siihen tarvetta. Tiedot tallentuvat keruuvaiheessa Webropol-järjestelmään. Valtorilla ja Webropolilla on pääsy järjestelmien tietoihin mukaan lukien henkilötiedot.

Projekti- ja arviointiryhmä sitoutuvat käsittelemään henkilötietoja ja aineistoja Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön mukaisten ohjeiden (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012) mukaisesti. Henkilötietojen käsittely ei aiheuta merkittäviä riskejä henkilöille, joiden tietoja käsitellään. Riskiä pienennetään edelleen käyttämällä tarvittaessa esimerkiksi vastaajien koodinumeroita tietoja yhdisteltäessä, suojattua sähköpostia henkilötietojen välittämiseen ja minimoimalla kerättävien henkilötietojen määrä. Arvioinnin päätyttyä ja arviointiaineistojen arkistoinnin jälkeen vastaajien, arvioinnin yhteyshenkilöiden ja seminaarien osallistujien yhteystiedot tuhoataan. Vastaajilta kerätyn aineiston mahdollista jatko- tai tutkimuskäyttöä varten koodatut aineistot säilytetään Opetushallituksen tietoturvaohjeistusten mukaisesti.

## Lähteet

Asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017.

Atjonen, P. 2014. Kehittävän arvioinnin periaatteiden ilmeneminen opetus- ja kasvatustalouden arviointiraporteissa vuosina 2005–2012. Kasvatus 45 (3), 212–227.

Hallituksen esitys 39/2017 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Osoitteesta:  
[https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE\\_39+2017.pdf](https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_39+2017.pdf). (Viitattu 24.8.2020.)

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998.

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 631/1998.

Lukiolaki 714/2018.

Moitus, S. & Kamppi, P. Kehittävä arviointi Kansallisessa koulutuksen arviointikeskuksessa. Tiivistelmät 8:2020.

Oiva 2020. Opetushallinnon ohjaus- ja säätelypalvelu 2020. Järjestämisluvat 12.6.2020. Osoitteesta:  
Osoitteesta:  
<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiN2M1YWZiYzUtOTYyYS00NTY2LTgzNDctNGZjOTVmOWQ4ZTIkIiwidCI6IjlxMDczODIkdjQ0YjgtNDcxNi05ZGEyLWw0ZTNhY2YwMzBkYiIsImMiOiJh9>. (Viitattu 31.7.2020.)

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2018:96. Osoitteesta:  
[https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen\\_opetussuunnitelman\\_perusteet\\_2014.pdf](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf). (Viitattu 4.8.2020.)

Opetushallitus 2016. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2016:1. Osoitteesta:  
[https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen\\_opetussuunnitelman\\_perusteet\\_2014.pdf](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf). (Viitattu 4.8.2020.)

Opetushallitus 2018a. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Osoitteesta:  
[https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman\\_perusteet.pdf](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf). (Viitattu 3.8.2020.)

Opetushallitus 2018b. Erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa. Osoitteesta:  
<https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/4637898>. (Viitattu 31.7.2020.)

Opetushallitus 2019. Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Määräykset ja ohjeet 2019:2a. Osoitteesta:  
[https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion\\_opetussuunnitelman\\_perusteet\\_2019.pdf](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf). (Viitattu 4.8.2020.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019. Ammatillisen koulutuksen vaativan erityisen tuen kehittämisryhmän ehdotukset. Kehittämisryhmän loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:23. Osoitteesta:



<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161647/OKM%202019%2023%20Ammatillisen%20koulutuksen%20vaativa%20erityinen%20tuki.pdf>. (Viitattu 24.8.2020.)

Opintopolku 2020. Esteettömyys ja opintojen tuki. Osoitteesta: <https://opintopolku.fi/wp/valintojen-tuki/esteettomyys-ja-oppimisen-tuki-oppilaitoksissa/> (Viitattu 5.8.2020.)

Paananen, R., Surakka, A., Kainulainen, S., Ristikari, T., & Gissler, M. (2019). Nuorten aikuisten syrjäytymiseen liittyvät tekijät ja sosiaali- ja terveystalveluiden ajoittuminen. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 56(2). Osoitteessa: <https://doi.org/10.23990/sa.73002> (Viitattu 9.9.2020.)

Patton, M. Q. 2011. *Developmental Evaluation. Applying Complexity Concepts to Enhance Innovation and Use*. New York, London: The Guilford Press.

Penonen, S., & Ågren, S. 2018. Ammatillisen koulutuksen läpäisyn määrällisen seurannan selvitys lukuvuodelta 2016–2017. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/ammattillisen-koulutuksen-lapaisyn-maarallisen-seurannan-selvitys-lukuvuodelta-2016-2017.pdf> (Viitattu 9.9.2020.)

Perusopetuslaki 628/1998.

Saavutettavuusdirektiivi 2102/2016. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta.

Suomen perustuslaki 731/1999.

Tilastokeskus 2020. Ammatillisen koulutuksen erityisopiskelijoiden määrät eri 2004–2017. Osoitteesta [http://www.stat.fi/til/erop/2019/erop\\_2019\\_2020-06-05\\_tau\\_010\\_fi.html](http://www.stat.fi/til/erop/2019/erop_2019_2020-06-05_tau_010_fi.html), viitattu 14.9.2020

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018.

Vipunen 2020. Erityisen ja vaativan erityisen tuen opiskelijoiden määrät 2018–2019. Osoitteesta: [https://vipunen.fi/fi-fi/\\_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammatillinen%20koulutus%20-%20erityisopetus%20-%20live%20-%20opiskelijat%20ja%20tutkinnot.xlsb](https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammatillinen%20koulutus%20-%20erityisopetus%20-%20live%20-%20opiskelijat%20ja%20tutkinnot.xlsb), viitattu 14.9.2020.

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.